

## Advies aan Provinciale Staten

Uw contactpersoon

E. Krijgsman  
AD/STG

Doorkiesnummer +31235143288  
krijgsmene@noord-holland.nl

Tbv Statenvergadering d.d 12-11-2018

Commissie

Datum commissievergadering 29-10-2018

1 november 2018

1|6

Onderwerp:

Voordracht Programma Natuurontwikkeling 2019 - 2023

De commissie adviseert:

de Voordracht Programma Natuurontwikkeling 2019-2023 met het verslag van deze vergadering als bespreekstuk door te geleiden naar PS van 12 november 2018.

### Uittreksel concept-verslag commissie NLWM 29-10-2018:

#### 4a. Voordracht Programma Natuurontwikkeling 2019-2023

De **voorzitter** licht het agendapunt toe. De vooraf gestelde vragen door 50PLUS, het CDA en de PvdD zijn gedeeltelijk beantwoord. Hij geeft als eerste een inspreker het woord.

#### INSPRAAK

De heer **Sman** spreekt in namens het Platform Zaanse Veenweidegebieden. Hij uit zijn zorg over de ontwikkeling van de natuurwaarden in de veenmosrietlanden. Het natuurbeheer gaat achteruit. Hij bepleit veel meer provinciale aandacht voor deze gebieden. Zijn bijdrage is als bijlage bij de vergaderstukken gevoegd.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt welke exoten verwijderd moeten worden en op welke wijze. De heer **Sman** legt uit dat de appelbes de belangrijkste en zeer hardnekkige exoot is die de veenmosrietlanden bedreigt.

De heer **Van Liere** (PvdD) vraagt of de inspreker contact heeft met Landschap Noord-Holland en Staatsbosbeheer om het beheer te coördineren. De heer **Sman** is als eerste in gesprek gegaan met Landschap Noord-Holland en is door hen verwezen naar de provincie.

Mevrouw **Terlouw** (CU/SGP) vraagt naar de huidige situatie aangaande de inspecties en de knelpunten die de heer Sman benoemt. De heer **Sman** legt uit dat de percelen van de TBO's eens per twaalf jaar worden gecontroleerd en dat een groot probleem ligt bij de particuliere percelen zonder SNL-regeling. Deze worden door niemand beoordeeld. Verder is de bestrijding van exoten niet opgenomen in het Natuurbeheerplan 2015 en ziet hij graag een screening op veel kortere termijn. Als niet wordt gescreend, gaat een groot deel van de veenmosrietlanden verloren.

De heer **De Kam** (CDA) vraagt of het aantal vrijwilligers in het groen een aandachtspunt is en hoe oud zij zijn. Ook wil hij weten wie eigenaar van de percelen is en wie het beheer regelt. De heer **Sman** hanteert geen leeftijdslimiet, maar de meeste vrijwilligers zijn ouder dan 60 jaar. Er zijn verschillende categorieën van eigenaren: de TBO's zoals Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, agrariërs, particulieren en overheden inclusief waterschappen.

Mevrouw **Weemhoff** (D66) is blij met het signaal over obstakels bij het beheer en vraagt of de inspreker een zienswijze heeft ingediend bij het PNO. De heer **Sman** heeft daar nog niet op gereageerd. Het jaar 2018

wordt gebruikt voor gesprekken met overheden en de TBO's om een compleet beeld van de situatie te krijgen.

De heer **Bouberg Wilson** (ONH) vraagt hoe het contact met de provincie is verlopen en wat de inspreker voorstelt als vervolg. De heer **Sman** heeft gemerkt dat er bij de provincie onvoldoende overzicht is aangaande de problematiek van natuurbeheer en de toepassing van Natura 2000 en over de kwaliteit van het beheer. Hij stelt voor om op korte termijn een beheerregisseur voor de Zaanse veenweidegebieden aan te stellen om de acute behevraagstukken aan te pakken. Op de langere termijn pleit hij voor gebiedscommissies om structurele maatregelen voor te bereiden.

De **voorzitter** dankt de inspreker voor zijn bijdrage. Hij licht het agendapunt kort toe en geeft het in bespreking.

#### COMMISSIEBEHANDELING

Mevrouw **Rommel** (VVD) benadrukt dat natuurbeheer op de juiste plek moet worden belegd. Ze vraagt GS naar mogelijke nieuwe initiatieven in het veenweidegebied, waarnaar als het goed is nog een integraal onderzoek loopt. Ze ziet in paragraaf 4.4.1 een voorschot op het agrarisch natuurbeheer, terwijl het verkenningsjaar nog loopt.

Mevrouw **Weemhoff** (D66) is tevreden over het integrale PNO met herkenbare doelstellingen voor beschermen, realiseren en beheren van een robuuste en hoogwaardige groenstructuur. Ze mist in de verwijzing naar de Living Planet Index het achterblijven van biodiversiteit in de duinen en de agrarische gebieden. Ze is blij met de vertaling van de kringlooplandbouw in de programma's Groen Kapitaal, Natuurinclusieve landbouw en Stadslandbouw, maar wil niet alle actie van onderop laten komen. PS moeten de kaders voor de noodzakelijke transitie uitzetten. Groen grondbeleid is de rode draad in de natuurinzet. De projecten hebben heldere doelen, maar kunnen alleen achteraf worden getoetst. D66 heeft zorgen over de haalbaarheid van deze doelen, met name van de Kaderrichtlijn Water (KRW). De provincie gaat hierbij grondinstrumenten inzetten. D66 krijgt hierop graag een nadere toelichting. De partij wil ook meer uitleg over de actieve soortenbescherming. Mevrouw Weemhoff ziet dat de Wijkermepolder niet is ingetekend in de kaarten en dat golfterreinen niet zijn meegenomen. De NNN-realiseatie blijft achter. In het PNO ontbreekt een rechtstreekse koppeling met de projecten, de bijbehorende risico-inventarisatie en een overzicht van beheerknoppen. Deze informatie is nodig om de goede afweging te kunnen maken. D66 heeft een aantal specifieke vragen over de projecten KL40, KL22, AVG40, NHN22 en de prijs van vervuilde bollengrond op p.30.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) complimenteert GS met het integrale stuk en is blij met de erkenning en herkenning van de problematiek. Het PNO is een belangrijk kader voor de grote bouwopgave. Ze roept GS op om commerciële partijen die geïnteresseerd zijn in natuurrealisatie duidelijk te informeren en daarbij ook te denken aan het vergroenen van bedrijventerreinen. Ze vraagt of GS soelaas kunnen bieden voor De Lieuw op Texel, omdat er nog geen nieuwe subsidieregeling voor de kolken en tuinwallen is. Aandachtspunt is de vraag of al het aangevraagde subsidiegeld wordt doorgezet naar de beheerders. Sommige boeren zijn bijna volledig afhankelijk van deze gelden. Ze vraagt GS ook naar de voortgang van het project Huisduinerpolder in Den Helder.

Mevrouw **Koning** (CDA) is tevreden over de nieuwe vorm van het PNO, maar benoemt wel een aantal aandachtspunten. Ze vraagt wat het beleefbaar maken van landschappen inhoudt en benadrukt dat voorafgaande goedkeuring van particulieren over het openstellen van privégronden vereist is. Het CDA wil het adagium dat elk levend wezen bescherming verdient nuanceren, omdat soms beheer noodzakelijk is zoals bij de muskusrat. Mevrouw Koning betreurt het dat nog geen resultaten bekend zijn uit het verkenningsjaar en vraagt GS dit onderzoek waar mogelijk te versnellen. De informatie kan dan worden meegewogen in de besluitvorming. Ze vindt het verder onterecht dat wijzigingen in beheertypen niet vrijwillig maar met dwang worden gedaan.

De heer **Van Liere** (PvdD) vraagt welke dwangmiddelen mevrouw Koning bedoelt.

Mevrouw **Koning** (CDA) doelt op gedwongen begrenzing. Het CDA onderschrijft het belang van grondbeleid en vraagt hoe GS meer biodiversiteit willen realiseren in natuurgebieden en meer kunnen sturen op doelen en beheer. Geld voor beheer moet bij beheerders terecht komen. Het CDA kan niet op voorhand instemmen met het inzetten van het voorkeursrecht gemeenten en wil bestaande pachtcontracten respecteren. De partij ziet

het grondbeleid bij voorkeur in handen van één gedeputeerde. Tot slot vraagt mevrouw Koning of GS de knellende provinciale regels van de begrenzing van het NNN op p.12 gaan wegnemen.

De heer **Van der Sluis** (PVV) vraagt of boeren buiten het NNN kunnen blijven om problemen te voorkomen. Het PNO komt onder de Provinciale Natuurvisie. Hij vraagt waarom het geen onderdeel van de Omgevingsvisie is. Ook wil hij weten wanneer GS tevreden is over het percentage biodiversiteit met de inzet van het beschikbare budget van 196 miljoen. In het peiljaar 1700 was er 100% biodiversiteit, tegen 15% nu. Hij wil verder weten hoe landschappen beleefbaar worden gemaakt en hoe de provincie de negatieve effecten van zonneparken op bodemkwaliteit, biodiversiteit en waterrobuustheid teniet kan doen.

De heer **Van Liere** (PvdD) vraagt wat de PVV-ambitie voor biodiversiteit is.

De heer **Van der Sluis** (PVV) vraagt juist wat GS voldoende vinden. 100% is geen haalbaar streven.

De heer **Van Liere** (PvdD) vraagt bij welk percentage de PVV tevreden is.

De heer **Van der Sluis** (PVV) heeft daar geen antwoord op.

Mevrouw **De Groot** (SP) is blij met het inzicht en de perspectieven die het PNO geeft. De SP ziet graag een hoger budget en vraagt of het aantal hectares NNN voldoende is om ruimte te bieden aan meer biodiversiteit, de natuur en de recreërende mens. Mevrouw De Groot vraagt hoeveel meer geld nodig is om het NNN eerder dan in 2025 te realiseren. De provincie wil dat recreatiegebieden zichzelf bedruipen, maar intensief gebruik van recreatiegebieden in en buiten het NNN is niet goed voor de natuur. Festivals kunnen bijvoorbeeld ook in loodsen plaatsvinden. De SP voelt voor een campagne om de recreatiebehoefte om te buigen naar meer natuur en minder lawaai en voor het drastisch verhogen van prijzen voor festivalorganisatoren. Zo ontstaat een spaarpot voor landschapsherstel en NNN en wijken festivals misschien uit naar andere plaatsen. De provincie geeft zo marktwerking de ruimte en de grootste vervuilers dragen de zwaarste lasten. Verder vraagt de provincie veel qua natuurbeheer, maar is de handhaving niet altijd op orde. Er zijn regelmatig boeren die te vroeg mest uitrijden of injecteren. Een natuurregisseur is hierbij een goede aanvulling.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) vraagt of de SP inwoners een bepaalde recreatiewijze wil opleggen.

Mevrouw **De Groot** (SP) is daar natuurlijk niet toe in staat, maar wil de alternatieven voor festivalterreinen wel actief onder de aandacht brengen.

Mevrouw **Koning** (CDA) hoort een onterechte aantijging over het regelmatig te vroeg mest uitrijden en adviseert mevrouw De Groot in dat geval de politie te bellen. De handhaving hierop is juist streng.

Mevrouw **De Groot** (SP) doet dat al.

Ook de heer **Kramer** (GroenLinks) is tevreden over het nieuwe heldere PNO. Hij heeft het advies van de commissie MER over de Omgevingsvisie eerder gelezen dan het PNO, waardoor hij anders keek naar het behalen van de PNO-doelen. Hij mist in het PNO de urgentie en overtuiging om de gestelde doelen en het beoogde effect te bereiken. In de KRW voelt hij deze omissie ook. Hij vraagt of deze beleidsstukken op elkaar zijn afgestemd en of de urgentie kan worden verwoord in een aanvullende brief van gedeputeerde aan PS.

Mevrouw **Koning** (CDA) vindt het onterecht dat GroenLinks de indruk wekt dat niets wordt gedaan en dat er geen urgentie is. Er wordt 195 miljoen uitgegeven aan natuur.

De heer **Kramer** (GroenLinks) heeft dit niet gezegd en meent dat het niet alleen geldkwestie is. Hij vraagt zich af of alle projecten ten dienste van de langetermijndoelen staan.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vult aan dat het altijd een afweging met andere belangen is. GS schrijven dat het tempo omhoog moet en de gewenste integraliteit blijkt uit het PNO.

De heer **Kramer** (GroenLinks) hoopt dat zijn verhaal duidelijk is. GroenLinks benadrukt al een aantal jaren dat er NNN-geld moet worden gespaard, omdat er nog een grote opgave ligt waarvoor middelen moeten worden vrijgemaakt. GroenLinks wacht op de collegeonderhandelingen om harde afspraken te maken over de financiering van de NNN en is voorstander van een eigen groen grondbeleid. De partij is met de kritische kanttekening akkoord met de opzet van het PNO, maar heeft een aantal voorbehouden: grootschalige

bomenkap en de weging van belangen in voorkomende projecten, de natuurcompensatiesystematiek en de effectiviteit van het waterkwaliteitswaarde (WKW)-systeem. De heer Kramer vraagt wat GS doen met de suggesties van de inspreker.

De heer **Van Liere** (PvdD) is blij met het streven om de natuurlijke dynamiek te stimuleren en zo de biodiversiteit te beschermen. Hij vraagt hoe GS het huidige beheer hierop willen aanpassen. Het PNO lijkt een eerste stap naar ontgrenzing van natuur, omdat beheer en ontwikkeling in één budget worden gevoegd waarna ontschotting plaatsvindt. Het budgettekort dat daardoor kan ontstaan, bedreigt vervolgens de realisatie van het NNN. De heer Van Liere benadrukt dat dit niet in het stuk staat, maar dat PS met een integraal PNO wel de eerste stap zetten. De PvdD is geen voorstander van het samenvoegen van de budgetten, maar is wel blij met de verantwoordelijkheid die GS voelen voor de natuur. GS moeten conform de Wet Natuurbescherming passende maatregelen nemen als de natuur verslechtert. De heer Van Liere vraagt of GS dit als resultaatsverplichting zien. Verder benadrukt hij het risico van te veel postzegelbeheerders bij onderhandse verkoop en het onhandige procedurele verschil bij onteigening voor een weg en voor natuur. Hij vraagt of GS dit hebben aangegeven bij de minister. De provincie moet meer doen voor de EHS-realiseren dan nu gepland is. Tot slot vraagt de heer Van Liere of GS een discussievoorstel willen schrijven over bomenkap in het kader van de PAS enerzijds en de beste aanpak tegen klimaatverandering anderzijds en of weer een herijking van de EHS op stapel staat.

Mevrouw **Terlouw** (CU/SGP) vindt het PNO een goede stap om de grote opgave in natuurrealisatie met een hoger tempo te realiseren. Ze vraagt of op p.8 het volledige NNN is ingetekend en of de deadline van 2027 wordt verschoven of dat meer middelen worden ingezet om de doelstelling te halen. Ze mist in de uitgangspunten van het grondbeleid de duurzaamheid. Dit is zeer relevant bij natuurontwikkeling. Ze wil weten wat GS vinden van de brief van enkele natuurbeheerders die twee aandachtspunten benoemen bij onderhandse verkoop van gronden. Ook vraagt ze of GS de constatering van de inspreker over achterstallig onderhoud en onvoldoende beheer volgen en de door hem voorgestelde oplossingen oppakken.

Mevrouw **De Meij** (50PLUS) kan instemmen met het voorliggende PNO. Ze vraagt hoe GS de biodiversiteit in de landbouw willen verbeteren. Ze snapt dat pachtovereenkomsten worden beëindigd als deze geen natuurdoelen meer dienen, maar gaat ervan uit dat deze worden gerespecteerd tot de einddatum.

De heer **Bouberg Wilson** (ONH) is tevreden over de opzet van het PNO, met een samenhangend overzicht van doelen, methodiek, inspanningen en middelen. De provinciebrede natuurmonitoring volgt het effect van alle inspanningen op de biodiversiteit. Het geringe aantal wijzigingen naar aanleiding van zienswijzen op het Natuurplan laat zien dat de provincie goed werk heeft geleverd, maar het signaal van de inspreker over het onvoldoende inzicht in natuurproblematiek bij de provincie is duidelijk. Het ontbreken van exotenbestrijding leidt tot verlies van natuur.

De heer **Tekin** (ged.) zegt toe de vragen van D66 en de PvdA over de diverse specifieke projecten schriftelijk te beantwoorden.

Hij legt uit dat de provincie voor de veenweidegebieden het programma Bodemdaling heeft. Dit valt in de portefeuille van de heer Loggen en heeft een gezamenlijke staf van Landbouw, RO en Natuur. Er zijn verschillende initiatieven ontwikkeld, bijvoorbeeld met LTO en Landschap Noord-Holland en de pilot Wetlands. Hierin moeten nu slagen worden gemaakt. GS hebben budget om hiervoor een goede voorbereiding te doen. Gedeputeerde denkt dat in het nieuwe coalitieprogramma een steviger inzet wordt opgenomen. De veenweidegebieden hebben dus de aandacht van GS. De VVD is verbaasd over de tekst over agrarisch natuurbeheer in 4.4.1, maar het uitgangspunt uit 2012 blijft gehandhaafd zolang het onderzoek van de heer Evers loopt. GS wachten zijn eindrapport af. De tussenrapportage toont aan dat stappen worden gezet in dit ingewikkelde dossier.

In IPO-verband is over kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw gesproken en zijn vragen aan de minister gesteld. De pilots zijn een goede stap, maar het is een zaak van lange adem, net als bodemdaling. GS gaan hier onverminderd mee door. Ongetwijfeld is er op termijn ook hier sprake van botsende belangen. Dan moet de verantwoordelijkheid van de minister duidelijk zijn.

GS hebben geen concreet percentage voor het verbeteren van de biodiversiteit, maar hebben een duidelijke ambitie om deze te verbeteren met het robuuster maken van het NNN, het aanleggen van verbindingen en natuurinclusieve landbouw.

GS komen met een monitoringsvoorstel om tijdig te kunnen bijsturen op basis van de verschillende methodieken, ook in antwoord op de bevindingen van de commissie MER. Dit wordt verder toegelicht door gedeputeerde Geldhof in de commissie R&W.

Gedeputeerde hoorde de zorgen over de Uitvoeringsregeling pacht en legt uit dat dit privaatrechtelijke overeenkomsten zijn. Als natuurdoelen niet worden gehaald, overweegt de provincie nu om de verpachter een subsidie te geven voor ontpachten, uiteraard in goed overleg met de pachter. Hierbij is geen sprake van dwang, maar wordt gekeken of de natuurdoelen op een andere manier wel gehaald kunnen worden. GS willen in 2019 uitzoeken of dit mogelijk is.

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt of de overhead kan worden beperkt, zodat beheergelden niet blijven hangen bij TBO's.

De heer **Tekin** (ged.) merkt op dat dit punt wordt meegenomen in het onderzoek van de heer Evers en is heel benieuwd naar het resultaat daarvan. Dit heeft waarschijnlijk invloed op de uitvoeringsregeling. De inspreker noemde de exotenbestrijding. Deze wordt onderdeel van de actieve soortenbescherming conform de Wet Natuurbescherming. GS sturen in 2019 een voorstel hiervoor aan PS toe. GS zien ook meer commerciële partijen in natuurbeheer en willen hen ruimte bieden om daarmee de provinciale natuurdoelen te behalen. Dit vergt een ander soort werkwijze en is een onderwerp voor Groen Kapitaal. De Regeling Tuinwallen is bijna gereed. De optie van het Streekfonds loopt ook nog.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) hoopt dat de bevindingen van de heer Evers ook hierbij worden meegenomen.

De heer **Tekin** (ged.) beaamt dat de heer Evers ook dit onderzoekt. Hij gaat ervan uit dat alle activiteiten in cultuurlandschappen in overleg met de eigenaren plaatsvinden. GS hanteren het uitgangspunt "beschermen van ieder wezen". Dit past in de actieve soortenbescherming en kent ook maatregelen als afschot. De heer Tekin herkent zich niet in het gebruik van dwangmiddelen. Hij heeft zelf nog niet gesproken met het platform van de inspreker, maar zijn ambtenaren wel. Bodemdaling heeft bestuurlijk en ambtelijk de aandacht en de problematiek met de exoten speelt in alle regio's. Er zijn verschillen tussen TBO's en particuliere pachters. GS investeren in Landschap Noord-Holland via de vrijwilligersbijdrage en de TBO's monitoren de effecten. Gedeputeerde zegt toe in gesprek te gaan met het platform Zaanse Veengebieden en de commissie over de uitkomst hiervan te informeren. Hij benadrukt dat de provincie wel inzicht heeft in de beheersituatie, zeker in de Natura 2000-gebieden. GS komen op de voorstellen van de inspreker terug. De Omgevingsvisie loopt een-op-een met het PNO en wordt in dezelfde Statenvergadering behandeld. Het jaarlijkse Natuurbeheerplan is onderdeel van het PNO. Hierop subsidie worden aangevraagd. Dat kan niet via de Omgevingsvisie, die niet ieder jaar wordt vastgesteld. Het beleefbaar maken van de natuur zorgt dat alle inwoners kunnen genieten van de natuur, zonder het verstoren daarvan.

De heer **Van der Sluis** (PVV) vraagt of er hotspots met belevingscentra worden opgezet.

De heer **Tekin** (ged.) merkt op dat deze faciliteiten er al zijn. GS willen de open natuur in Noord-Holland behouden en daar zijn soms voorzieningen voor nodig. De vraag over de zonneparken is schriftelijk beantwoord. GS wachten het resultaat van het onderzoek naar eventuele negatieve effecten van zonneparken af. Gedeputeerde benadrukt dat natuurbeheer niet alleen een geldkwestie is. Noord-Holland is een ingewikkelde provincie met grote economische activiteiten en hoge woningbouwdruk. Het PNO moet de nieuwe manier van beheer duidelijker maken. De NNN-ambitie is helder, maar de realisatie is een moeizaam proces. GS sparen voor natuurbeheer en geven daarmee ook een signaal aan de volgende coalitie. De reservering is nog onvoldoende, maar de provincie is op de goede weg. De hoogte van festivalprijzen hoort in de commissie EEB en is uiteraard niet aan bestuurders. GS hebben de handhaving van de Wet Natuurbescherming gemandateerd aan de RUD NHN met in 2018 en 2019 extra geld voor meer toezicht. De heer Tekin is benieuwd naar de evaluatie die na twee jaar wordt gedaan. Hij stuurt PS geen aanvullende brief over het PNO. Het integrale verhaal van GS is duidelijk. GS zien de urgentie in alle portefeuilles. GS en de PvdD en GroenLinks zijn het oneens over ruimte voor natuurlijke processen versus bomenkap in Schoorl. De afgesproken lijn is duidelijk en GS houden daaraan vast.

De heer **Van Liere** (PvdD) meent dat natuurlijke processen goed samengaan met het niet kappen van bomen.

De heer **Tekin** (ged.) herhaalt dat de bomenkap in Schoorl is gericht op het terugbrengen van de natuurlijke processen in dat duingebied. In andere gebieden wordt een andere oplossing gekozen.

De heer **Kramer** (GroenLinks) wil niet stoppen met bomenkap en meent dat de politieke discussie over grootschalige kap nog niet is afgerond. Het Klimaatakkoord roept op tot het stoppen van kap en het aanplanten van bomen.

De heer **Tekin** (ged.) herhaalt dat er per gebied een aanpak wordt gekozen.

De heer **Van der Sluis** (PVV) heeft eerder gevraagd om een overzicht van vergunningen voor bomenkap.

De heer **Tekin** (ged.) zegt toe een update van het eerder verschaft kapvergunningenoverzicht aan PS toe te sturen. Hierin zijn niet de gemeentelijke kapinitiatieven opgenomen.

Het PNO is niet bedoeld voor de stappen die de PvdD schetst. In het Natuurakkoord is afgesproken dat de provincies een inspanningsverplichting hebben en dat het Rijk een resultaatverplichting heeft. Gedeputeerde stuurt de uitwerking van de verschillen in het oenteigeningsproces voor verschillende publieke doelen schriftelijk aan PS toe.

GS willen de druk op de NNN-realiseren houden en verschuiven de deadline niet.

Duurzaamheid is het DNA voor het nieuwe grondbeleid. GS voegen deze rode draad toe aan het PNO. De aantallen begrensde hectares op p.8 zullen nog wijzigen. Het is geen florissant beeld, maar er zit nog veel in de pijplijn.

De provincie zet voor de landbouw in op natuurinclusieve landbouw, natuurvriendelijke oevers, groene akkerranden en agrarisch natuurbeheer. De kern van het probleem is de beoogde systeemverandering. Die vraag moet nog worden beantwoord.

Het geringe aantal zienswijzen dat tot een wijziging leidt is een indicatie dat de provincie op de goede weg is. GS komen in 2019 met een voorstel voor actieve soortenbescherming inclusief exotenbestrijding.

De heer **Van der Sluis** (PVV) herhaalt zijn vraag over het buiten het NNN laten van boeren, zodat ze geen beperkingen krijgen opgelegd.

Mevrouw **Weemhoff** (D66) wacht de uitkomst van het evaluatiejaar met spanning af. De discussie over ontgrenzing en begrenzing in gebiedsgerichte aanpakken is met dit PNO niet van tafel. Recreatie is gericht op verschillende behoeften. Groen werkt stressverminderend en de provincie wil alle inwoners daar toegang toe bieden. Niet iedereen wil in stilte recreëren op een industrieterrein.

Mevrouw **Koning** (CDA) vraagt of GS iets doen aan de als knellend ervaren regels op p.12 waardoor nieuwe partners afhaken. Verder zit er dwang in het afwijzen van ontgrenzingsverzoeken.

Mevrouw **Terlouw** (CU/SGP) herhaalt haar vraag over de brief van de TBO's met twee ontbrekende punten voor onderhandse verkoop: aantoonbare afspraken uit het verleden en uitzonderingen op specifieke gebiedsprocessen in het huidige grondbeleid.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt nogmaals of het geplande NNN voldoende ruimte biedt voor biodiversiteit, natuur en recreatie. Ze benadrukt dat festivalbezoekers andere ervaringen en belangen hebben dan de omwonenden en de natuur.

De heer **Tekin** (ged.) heeft veel contact met potentiële nieuwe partners om mogelijkheden te verkennen om het NNN en de biodiversiteit verder te brengen. Hij verwacht in de loop van 2019 concrete resultaten. Verwerving van grond is overigens altijd vrijwillig.

Gedeputeerde zegt toe de vraag over knelpunten bij onderhandse verkoop schriftelijk te beantwoorden voor de PS-vergadering.

Het doel van het PNO is het vergroten van de biodiversiteit. Het geplande NNN voldoet aan alle behoeften, maar de provincie staat nog aan de vooravond van de realisatie. GS kijken daarbij niet alleen naar de kwantiteit, maar ook naar de kwaliteit. De gekozen richting is duidelijk, maar de situatie over 10 jaar is ongewis. Het uitgangspunt blijft het verhogen van de biodiversiteit.

De **voorzitter** concludeert dat de *Voordracht Programma Natuurontwikkeling 2019-2023* met het verslag van deze vergadering wordt doorgeleid naar PS van 12 november 2018.